

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “บทบาทของผู้นำในการจัดการความรู้ของเกษตรกรทำนาเกษตรอินทรีย์: กรณีศึกษากลุ่มเกษตรธรรมชาติตำบลท่อม อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำในการจัดการความรู้ของเกษตรกรทำนาเกษตรอินทรีย์ และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และเงื่อนไขปัจจัยในการจัดการความรู้ของผู้นำ

ผลการศึกษา พบว่า บทบาทของผู้นำในการจัดการความรู้ของเกษตรกรทำนาเกษตรอินทรีย์ สามารถแบ่งบทบาทของผู้นำออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 เริ่มก่อตั้งกลุ่มและพัฒนาบทบาทผู้นำ ในช่วงนี้ที่ผู้นำเริ่มสร้างความรู้และพัฒนาตนเองจากการศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การทดลองปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำ/กลุ่ม/สมาชิกกลุ่ม ช่วงที่ 2 การขยายกลุ่ม เป็นที่รู้จักต่อสาธารณชน ผู้นำมีบทบาทในการจัดการความรู้โดยเป็นผู้เอื้ออำนวย (Facilitator) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรเกิดการปฏิบัติและเกิดการเรียนรู้ ช่วงที่ 3 บทบาทของผู้นำในการแสวงหาตลาดเพื่อขยายช่องทางการจำหน่ายผลผลิตและสร้างกิจกรรมใหม่ในการทำเกษตรอินทรีย์ ผู้นำมีบทบาทในการทำงานที่ซับซ้อนมากขึ้น มีการเรียนรู้เกี่ยวกับการกำหนดราคาและระบบตลาด โดยเน้นการตลาดที่เป็นธรรม (Fair Trade)

บทบาทของผู้นำในการจัดการความรู้ของเกษตรกรทำนาเกษตรอินทรีย์ ที่ผ่านมามีทั้ง 3 ช่วงมีดังนี้ 1) การชักชวน แนะนำ ในช่วงแรกของการถ่ายทอด 2) การเป็นตัวอย่างที่ดี ในทางปฏิบัติ 3) การอบรมให้ความรู้ ให้แนวคิด กำหนดกฎระเบียบ 4) การสาธิต 5) การให้คำปรึกษาได้ตลอดเวลา 6) การให้กำลังใจ แก่เกษตรกรกำลังอยู่ในช่วงเรียนรู้ 7) การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างสมาชิกกับสมาชิก สมาชิกกับผู้นำ สมาชิกกับเครือข่ายภายนอก ซึ่งผู้นำต้องเป็นผู้เชื่อมประสาน เอื้ออำนวยกระบวนการเรียนรู้และ 8) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้อื่น ๆ ให้เกษตรกร

ปัญหา อุปสรรค และเงื่อนไขปัจจัยในการจัดการความรู้ของผู้นำ ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ 2) ปัจจัยด้านค่านิยมของเกษตรกรที่เอนเอียงต่อแรงจูงใจด้านราคาผลผลิตทางการเกษตรและความสะดวกสบาย 3) สภาพภูมิอากาศเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถใช้สารอินทรีย์ควบคุมได้ ทำให้สมาชิกต้องใส่ปุ๋ยเคมี 4) การสนับสนุนจากสมาชิกภายในครอบครัว 5) จำนวนแรงงาน ในครอบครัวที่จะทำการผลิตได้ตลอดปี

ปัจจัยที่มีแนวโน้มต่อผลสำเร็จ ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านผู้นำ ซึ่งเป็นนักปฏิบัติและเป็นแบบอย่างให้เกษตรกรเห็นเป็นรูปธรรม 2) ปัจจัยด้านเนื้อหา รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ 3) ปัจจัยด้านโครงสร้างกลุ่ม ที่มีความยืดหยุ่น และมีระบบการบริหารงานภายในกลุ่มแบบมีส่วนร่วม 4) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์เชิงเครือญาติของสมาชิกกลุ่ม ฯ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา กลุ่มเกษตรกรรวมชาติตำบลหมอควรที่จะมีการจัดเก็บข้อมูล หรือประมวลองค์ความรู้ที่เคยศึกษาค้นคว้ามาแล้ว สร้างเป็นฐานข้อมูลหรือองค์ความรู้ของกลุ่มฯ เพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่ความรู้และประสบการณ์ โดยการจัดทำในรูปแบบเอกสารหรือสื่อต่าง ๆ เพื่อลดขั้นตอนการถ่ายทอดความรู้ของกลุ่ม

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไป ควรที่จะมีการศึกษาเกี่ยวกับจัดการความรู้ของเกษตรกรในสหกรณ์เกษตรอินทรีย์สุรินทร์ จำกัด ที่มีการรวมตัวในระดับเครือข่ายซึ่งทำการตลาดระหว่างประเทศ